

II. A SZÓZAT MEG A HIMNUSZ.

Egy nyári estén nyitva volt a sakkör ablaka. (A Velence-kávéház egy elfalazott része volt a kör szobája.) Az átellenes házban valaki zongorázott.

A körben már nem volt senki. A sakkasztalok szanaszét heverték az asztalokon. Az utolsó játék az enyém volt, s az én társam is elment. Erkel maradt ott, aki csak szemlélője volt a játékunknak.

Én még az ottmaradt sakkállásra bámultam (bizonyosra mondhatom, hogy én vesztettem) és így mind a ketten csöndesen ültünk. Aztán, hogy a zongora sűrűn trillázott s egy mesteri kéz futamai áradtak be hozzánk, felfigyeltem.

— Hallja elnök úr? — mondtam kifelé intve, csupán hogy mondják valamit.

Az öreg úr a fejét szokása szerint lecsüggesztve ült s maga elé nézett.

A szavamra megmozdult a kezefeje. Legyintett:

— Klamperozás.

Vártam, hogy fölkel és elmegyünk, de csak maradt.

Ült és hallgatott. A zongora verője is mintha meghallotta volna az öreg úr megjegyzését, elhallgatott.

Akkor hozzám fordul az öreg úr és szól az ő szokott álmodozó, dűnnyögő hangján:

— Az ilyen kisasszonyok gyorskezüek. Megtanulják a futamokat, a trillákat, de meg nem értik. Gépek.

Megvető oldalpillantás. Én magamban halálkodom az istennek, hogy az öreg úr sohase hall engem zongorázní. Ő egy percz múlva folytatja.

— Egressy is így zongorázott. Trilla és trilla. Az ember bámulja, honnan szedte azt a sok melódiát.

— Hát nem volt mestere a zenének?

— Fene volt. Mikoriban együtt dolgoztunk a Nemzeti Színháznál, minden szerzeményét velem íratta át. A Szózatot is én irtam neki zenekarra.

— Ugye az a legremekebb munkája Egressynek?

Ezt megint csak azért mondtam, hogy el ne aludjunk.

— Semmi, — felelte az öreg úr. — Nyomorék gyereke Vörösmartynak is, Egressynek is.

Azt hittem, elsülyedek.

Néha túlságosan keserű volt az öreg úr. Betegség nehezítette. Talán nem is úgy akarta mondani, csakhogy nem válogatott a szavakban. De az ilyen ember gondolkozásának még az árnyéka is érdekes.

Folytatta:

— Micsoda össze-nem-illés van a szöveg meg a dallam között, mikor mindjárt az elején így kezdí: *Házádnak ren-...* Mi ez a: **nak ren?** Ha csak egy cseppet is gondolkozott volna rajta, valahogy így írta volna a dallamot (s az öreg dúdolta):

Nem mondom, hogy épen így, de ahol hangsúly van a szövegben, hangsúlylnak kell a zenében is lennie. Érti?

Elhallgatott, hogy kipihenje a huszonöt szót, amit egymásután mondott el. Aztán csendesebb hangon folytatta:

— Én nem pályáztam. Eszem ágába se volt, hogy pályázzak. A Himnuszra se pályáztam volna. Hanem egyszer az történik velem, hogy megfog az utcán, a lakása előtt Bartay.

Felhi és azt mondja odafenn:

— Írtál-e himnuszt?

— Nem. Nem is irok. Egressynek hagyom ezt az örömet. Neki az effélékben kedve telik.

— Hát ő megírta már?

— Nem tudom. Csak annyit tudok, hogy pályázik és engem megkért, hogy irjam át zenekarra. De napról-napra halogatja. Pedig most jut eszembe, hogy holnap már lejár a pályázat.

— És te nem veszed észre, hogy ez szándékosság?

— Micsoda szándékosság?

— Hát az, hogy neked eszedbe se jusson pályázni.

— De ha nem is akarok.

— Kell! Nem érted és nem érzed, hogy ez a pályázat nem a nyomorult aranyaknak szól, hanem az örökkévalóságnak? Amelyik dalt megjutalmazták, azt meg is szentelik. Egy hét múlva milliók ajka zengi vissza. És az lesz a dalok dala, az örökkévaló, a halhatatlan, a szerzőjével együtt.

Ezt mondva, — folytatta Erkel — betuszkolt engem a mellékszobába, ahol egy kopott zongora sárgállott. Odatett egy iv kótá-papírost, melléje a szöveget.

— Csináld meg rögtön.

— De, bátyám, hova gondol! Nem szivar-sodrás ez, hogy csak úgy *rögtön*.

— Meg kell csinálnod!

— Nem lehet. Késő már!

Felelet helyett egyet lépett. Kifordult az ajtón, s rám fordította a kulcsot. Még csak annyit hallottam, hogy: alásszolgája.

Állok mint Nepomuki János. Hallom, hogy a külső ajtó is csukódik, záródik. No kutyateremtette: szépen vagyunk!

Csend van. Ülök és gondolkodok: hát hogy is kellene azt a himnuszt megcsinálni? Elém teszem a szöveget. Olvasom. Megint gondolkodok.

És amint így elgondolkozom, eszembe jut az én első mesteremnek a szava, aki Pozsonyban tanított. Azt mondta: fiam, mikor valami szent zenét komponálsz, mindig a harangok szava jusson először eszedbe.

És ott a szoba csöndességében megzendülnek az én fülemben a pozsonyi harangok.

Áhitat száll meg. A kezemet a zongorára teszem és hang-hang után olvad. Egy óra nem telik belé, megvan a himnusz, úgy amint ma ismeri.

Akkorra már visszajött Bartay is. Eljátszottam neki. Szépnek mondotta.

Hazamegyek. Leírom zenekarra. Másnap benyujtom.

Elérkezik a döntés napja. A színház ünnepi díszben. Mert, hogy szavamat ne felejtsem, nem választott pályabírák döntöttek, hanem maga a közönség.

Elkezdjük. A közönség figyelemmel hallgatja ezt is, azt is. De nem melegsik.

Végre az enyimre kerül a sor. Engem a harangszóra való gondolat annyira eltöltött, hogy a zenekari átíratban is harangszóval kezdtem.

Ez már előre hatott.

Az addigi dallamok mindenféle csíri-csári nóták; semmi mély érzés; semmi himnuszi szárnyalás. Az én dallamom egyszerre áhitatra kelt mindenkit. Az arcok megmerednek. A szemek megtelnek könnyel.

És alighogy az utolsó sor elhangzik, a tapsolásnak és éljenzésnek orkánja rázza meg a színházat.

Az enyim lett a dicsőség.

Hát lássa: ész kell a zenéhez, nemcsak klímpi-klámpi!

